

ศาสนโฆวท กัณท์ที่ ๘

ควมสุขใการครองเรือ

พระธรรมสิงหบุรารจารย์

R18004

ธมมจารี สขั เสดิ

ผู้ประพฤติธรรมย่อมเป็นสุข

คนเรากเกิดมามีเหตุการ์ณและหน้าทีที่จต้องพบต้องกระทำเป็นระยะๆ ขณะยังเป็นเด็กเป็นเวลาที่มชีวิตภายไ้ควมดูแลของผู้อื่นอย่างแท้จริง กล่าวคือ ต้องอยู่ในควมประคบประหมของพ่อแม่ ในระยะนี้เด็กไม่ผู้จะรู้สึกถึงควมทุกข์ หากจะรู้สึกก็เพียงฉาบฉวย เช่นในขณะหิวหรือกระหาย หรือต้องเจ็บป่วยหรือป่วยไข้เป็นต้น ควมทุกข์เหล่านี้เป็นแต่เพียงชั่วคราว รู้สึกชั่วขณะแล้วก็อาจลืมเสีโดยง่าย ดังจะเห็นได้จากอาการที่เด็กร้องให้จำอยู่ชั่วประเดี๋ยวดีเดียวแล้วก็กลับหัวเราะได้ทั้งน้ำตา เป็นต้น ถัดมาถึงช่วงที่จต้องละการเล่นที่กำลังเพลิตเพลินอยู่เป็นนิตยั ต้องพรากจากพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายที่ตนกำลังติดอยู่เพราะควมเอออใจของท่านเหล่านั้นไป ใ้โรงเรียน แม้เป็นการชั่วคราววันไม่กี่ชั่วโมง แต่ในชั้นต้นเด็กย่อมรู้สึกถึงควมทุกข์ อย่งใหม่ๆ แปลกๆ ขึ้นอีก แต่เขาหาู้สึกไม่ว่าบัดนี้เขาได้เริ่มงานอันจะเป็นอุปการะ ینگใหญ่การเป็นอยู่ในการช่างหน้าของเขาแล้ว เขาได้พบปะเกี๋ยวข้องกับคนมาขึ้น ได้แกครูบาอาจารย์กับเพื่อนฝูงร่วมโรงเรียนร่วมสำนัก นับว่าหนทางของเขาเริ่มขยาย กว้างออกแล้ว ช่วงแห่งการศึกษาเล่าเรียนก็หนักขึ้นโดยลำดับ และเขาได้พบเห็น อุปสรรคเครื่องขัดข้องต่างๆ มากขึ้น ซึ่งพอจะรวมควมได้ว่า เขาได้ประสบควมทุกข์

มากขึ้นโดยลำดับ ระยะเวลาที่ร่างการจิตใจของเขากำลังเจริญขึ้น เขาผลิตเพลินอยู่กับการเล่นสนุกสนาน จึงไม่เล็งเห็นโลกในแง่แห่งความทุกข์

ต่อจากนั้นถึงเวลาที่เขาเริ่มประกอบภาระงานเพื่อเป็นอาชีพเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรเลี้ยง มีมารดา บิดา บุตร ภรรยา เป็นต้น สงเคราะห์ญาติมิตรสหาย บำรุงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งล้วนเป็นหน้าที่ที่จะต้องสงเคราะห์ต้องบำรุง ระยะเวลาเป็นระยะที่ร่างกายและจิตใจเจริญเต็มที่ ชีวิตย่างเข้าสู่มัชฌิมวัย ถึงความเป็นผู้ใหญ่ เป็นช่วงเวลาของภาระงาน ของการรับผิดชอบ ของความหนักใจและความกังวลต่าง ๆ ความสนุกสนานต่าง ๆ ที่เคยผลิตเพลินในปฐมวัยมาถึงวัยนี้ก็ซาไป ช่วงแห่งภาระงานและความกังวลนี้ยาวตลอดมัชฌิมวัย หรือล้ำเข้าไปในมัชฌิมวัย แต่ในปัจจุวัณนั้น ร่างกายและจิตใจเริ่มเสื่อมทรุด ภาระงานที่เคยขยันขันแข็งในวัยมัชฌิมวัย มาถึงวัยนี้ก็อ่อนลงไปไม่อดทนต่อความทุกข์และความกังวลเหมือนแต่ก่อน เป็นวัยที่ต้องการความสงบ เป็นช่วงที่มีโรคภัยไข้เจ็บ และเมื่อสุดช่วงนี้แล้วก็ถึงอายุชัษย์ ซึ่งผู้ใดดำรงชีวิตได้ก็นับว่าเป็นบุญหนักหนามีอยู่มากเดี๋ยวที่ต้องสิ้นชีวิตก่อนอายุชัษย์

ที่ได้บรรยายชีวิตของบุคคลตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุดเช่นนี้ ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นแนวทางแห่งชีวิตโดยกว้างขวางจะได้อุตสาหกรรมประกอบกิจอันเป็นหน้าที่ของตน อดทนต่อความทุกข์ความกังวลทั้งหลายที่จำเป็นต้องผ่านในวัยนั้นๆ แต่เท่าที่กล่าวมาแล้ว เป็นเพียงแนวทาง ยังหาได้พรรณานาหน้าที่นั้น ๆ โดยละเอียดไม่ ถ้าพรรณานาหน้าที่ของคนทุกอย่างก็จะไม่รู้จบรู้อิ้น และไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ เพราะฉะนั้นในที่นี้จะพรรณนาเฉพาะอย่างหนึ่ง คือหน้าที่ระหว่างสามีกกับภรรยาที่พึ่งสงเคราะห์แก่กันและกันโดยย่อเท่านั้น

กุลบุตร กุลธิดา เมื่อมีอายุถึงปลายปฐมวัย หรืออย่างเข้าสู่มัชฌิมวัย สมควรเป็น ผู้ใหญ่มีเชื้อสายสืบวงศ์สกุลได้แล้ว บิดามารดาหรือผู้หลักผู้ใหญ่ย่อมไม่ฝืนที่จะ จัดแจงให้ออกเหย้าออกเรือน มีภรรยาหรือสามีตามประเพณีนิยมมารดาบิดาให้ สงเคราะห์บุตรธิดาให้มีศีลมีธรรมอันงาม และมีการศึกษาที่ดีแล้ว มาถึงตอนนี้ย่อมมี หน้าที่ที่จะต้องสงเคราะห์บุตรธิดาให้ได้ภรรยาหรือสามีที่มีศีลธรรมอันดีงามสมควร กัน

อันกุลบุตรกุลธิดา ผู้มีศีลธรรมอันงาม เมื่อไปได้ภรรยาหรือสามีที่เป็นคนไม่มี ศีลไม่มีธรรม ก็เหมือนเทวดาไปอยู่ร่วมกับซากศพ ไม่สมควรเลย ถ้าได้ภรรยาหรือสามี ที่มีศีลธรรมเสมอกัน ก็เหมือนเทวดาอยู่ร่วมกับเทวดา อนึ่งถ้าหากคู่สามีภรรยาหวังที่ จะครองชีวิตด้วยความสุขในชาตินี้และพบกันอีกในชาติหน้า ก็ต้องเป็นผู้มี**ศรัทธา ศีล จาคะ** และ**ปัญญา**เสมอกันจึงจะสมหวัง

สมเด็จพระบรมศาสดาได้ตรัสสรรเสริญคู่สามีภรรยาที่สมควรแก่กันไว้ว่า ทั้งคู่ มีศรัทธา รู้ถ้อยคำเสียดมเจียมตนเลี้ยงโดยชอบธรรม คู่ผัวเมียนั้นเป็นผู้กล่าววาจาที่ น่ารักแก่กันและกัน ย่อมเป็นผู้มีประโยชน์ มีความเจริญยิ่งนัก ความผาสุกย่อมบังเกิด ปรากฏขึ้นตามกัน **กุลบุตรเมื่อได้ภรรยาแล้ว ก็มีหน้าที่ที่จะต้อง สงเคราะห์ภรรยาของตนกุลธิดาเมื่อได้สามีแล้ว ก็มีหน้าที่ที่ จะต้องอนุเคราะห์สามีของตนเช่นเดียวกัน** หน้าที่ที่ทั้งสองจะพึงกระทำ แก่กันและกันนั้น สมเด็จพระบรมศาสดาได้แสดงแก่สิงคาลกมาณพมีความว่า สามี พึงบำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยสถาน ๕ อย่างคือ

๑. ด้วยการยกย่อง
๒. ด้วยการไม่ดูหมิ่น

๓. ด้วยการไม่ประพฤตินอกใจ
๔. ด้วยการมอบความเป็นใหญ่ให้
๕. ด้วยการให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง อันสามีพึงบำรุงด้วยสถาน ๕ อย่างแล้ว ย่อมอนุเคราะห์ สามีด้วยสถาน ๕ อย่างคือ

๑. ย่อมจัดการงานบ้านให้เรียบร้อย
๒. ย่อมสงเคราะห์ญาติมิตรของสามีด้วยดี
๓. ย่อมไม่ประพฤตินอกใจสามี
๔. ย่อมรักษาทรัพย์สมบัติที่สามีหามาได้
๕. ย่อมขยันไม่เกียจตร้านในกิจการทั้งปวง

ใน ๖ ที่ทรงแสดงแก่สังคาลกมาณพ คือ

๑. ทิศเบื้องหน้า ได้แก่บิดามารดา
๒. ทิศเบื้องขวา ได้แก่ครูอาจารย์
๓. ทิศเบื้องหลัง ได้แก่บุตรภรรยา
๔. ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่มิตรสหาย
๕. ทิศเบื้องล่าง ได้แก่บ่าวไพร่
๖. ทิศเบื้องบน ได้แก่สมณพราหมณ์

ที่ตรัสว่า ภรรยาผู้อันสามีบำรุงด้วยสถาน ๕ อย่างนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์สามี ด้วยสถาน ๕ อย่างนั้น ดูเหมือนจะทรงแสดงว่า สถาน ๕ อย่างอันเป็นหน้าที่ของ ภรรยา นั้น เป็นผลแห่งการบำรุงสามี คือภรรยาจะกระทำต่อเมื่อได้รับการบำรุงจาก

สามีแล้ว แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ หน้าที่เหล่านั้น**ทั้งสองฝ่ายต่างจะต้องทำพร้อมกันไปไม่ต้องรอให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดกระทำก่อน** ทางที่ดีควรรีบกระทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด โดยไม่พัวพันคำนึงถึงอีกฝ่ายหนึ่งจะกระทำหน้าที่ของเขาหรือไม่ ในบาลีพระสูตรนี้ที่ทรงแสดงหน้าที่ของสามีก่อน แล้วจึงทรงแสดงหน้าที่ภรรยา โดยอาการประหนึ่งว่าเป็นผลแห่งการกระทำหน้าที่ของสามีนั้น ก็เพราะทรงแสดงแกติคาลกมาณพผู้เป็นบุรุษจึงมุ่งแสดงหน้าที่ของสามีเป็นสำคัญ แต่ถ้าผู้รับพระโอวาทเป็นสตรี พระองค์ย่อมทรงมุ่งแสดงหน้าที่ของภรรยาเป็นสำคัญอย่างเดียว

ขอสาธกด้วยพระสูตรหนึ่งในปัญจกัณฑ์คุดตระ แสดงโดยย่อว่า **อุคคหเศรษฐี** ผู้เป็นน้องแห่ง**เมณฑกเศรษฐี** กระทำมงคลเพื่อส่งนางกุมารีหลายคนไปสู่สกุลสามี ได้อาราธนาพระพุทธเจ้ากับพระภิกษุรวมเป็น ๔ องค์ด้วยกัน ไปรับภัตตาหารในนิเวศน์ของตน ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยแล้ว **อุคคหเศรษฐี** ได้กราบทูลขอให้ประทานพระโอวาทแก่เหล่านางกุมารีที่จะส่งไปสู่สกุลสามี

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนกุมารีเหล่านั้นว่า กุมารีทั้งหลาย

๑. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “มารดาบิดาผู้ปรารถนาประโยชน์ หวังเกื้อกูลอนุเคราะห์ด้วยความเอ็นดู ยกให้สามีใด เราทั้งหลายจักตื่นก่อน นอนทีหลังสามีนั้น คอยรับใช้ปฏิบัติให้เป็นที่พอใจเขา พูดคำไพเราะต่อเขา” เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

๒. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “ชนเหล่าใดเป็นที่เคารพของสามี คือ บิดา มารดา หรือสมณพราหมณ์ เราทั้งหลายจักสักการะ เคารพ

นับถือบูชาชนเหล่านั้น และต้อนรับท่านเหล่านั้นผู้มาถึงแล้วด้วยอาสนะและน้ำ” เธอ
ทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

๓. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “การงานเหล่าใดเป็น
การงานในบ้านของสามี คือการทำผ้าขนสัตว์หรือผ้าฝ้าย เราทั้งหลายจักขยัน ไม่เกียจ
คร้านในการงานเหล่านั้น จักประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา อันเป็นอุบาย
ในการงานเหล่านั้น สามารถทำได้” เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

๔. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “เราทั้งหลายจักรู้การ
งานในปกครองภายในบ้านสามี คือ ทาส คนใช้ หรือกรรมกร ว่าทำแล้วหรือยังไม่ได้
ทำ จักรู้อาการของคนเหล่านั้นที่เป็นใช้ ว่าดีขึ้นหรือทรุดลง แลจักแบ่งปันของกินของ
ใช้ตามส่วนที่ควร” เธอทั้งหลายพึงหลายพึงสำเหนียกอย่างนั้นแล

๕. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “เราทั้งหลายจักรักษา
คุ้มครองสิ่งที่มีสามีหามาได้ จะเป็นทรัพย์ ช้าง เงิน หรือทองก็ตาม จักไม่เป็นนักเลงการ
พนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่ล้างผลาญทรัพย์สมบัติ” เธอทั้งหลายพึง
สำเหนียกอย่างนี้แล

กุมารีทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว
จะเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นนิมมานรดี

ท่านแสดงอาการที่สามีพึงสงเคราะห์แก่ภรรยาอีกบางประการ คือ การให้ การ
กล่าวคำที่น่ารัก และประพฤติประโยชน์อันเป็นโดยถูกต้อง ทำชี้การให้เสปียงอาหาร
ในวันอุโบสถ การให้ดูนักษัตรทั้งหลาย การทำมงคลในวันมงคล และการแนะนำพว่

สอนในประโยชน์อันเป็นไปในปัจจุบันและในภาพเบื้องหน้า กลุ่มบุตรผู้สงเคราะห์ ภรรยา ด้วยประการดังกล่าวมานี้ ซึ่งว่าประพฤติธรรมของสามียอมจะได้รับความประโยชน์เกื้อกูล เป็นผลต่อไปในสัมปรายภพ ทั้งยังจะได้รับความนอบนบเทวดา

มีเรื่องในบาลีว่า ท้าวสักกเทวราชมีพระราชประสงค์จะเสด็จพระราชอุทยาน ขณะที่เสด็จจากเวชยันตปราสาทย่อมย่อมทรงทำอัญชลีนอบน้อมทิศทั้งสิบ พระมาตลีเทพบุตรเห็นพระอาการดั่งนั้น จึงทูลถามเป็นใจความว่า พระองค์ทรงนอบน้อมใคร ท้าวเธอเมื่อจะตรัสบอกมาตลี จึงตรัสพระคาถามีความว่า ดูกรมาตลี คฤหัสถ์ เหล่ามดเป็นผู้การทำบุญ มีศีลเป็นอุบาทสกพอลี้ยงภรรยาโดยธรรม เรานอบน้อม คฤหัสถ์เหล่านั้น พระมาตลีได้ตรัสพระราชดำรัสเช่นนั้นแล้วเมื่อจะนอบน้อมแก่ คฤหัสถ์เหล่านั้นบ้าง จึงได้กล่าวคาถามีใจความว่า ข้าแต่พระवासพผู้เป็นเจ้า พระองค์ ทรงนอบน้อมชนเหล่าใด ชนเหล่านั้นนับว่าเป็นผู้ประเสริฐในโลกโดยแท้ แม้ข้า พระองค์ก็ขอนอบน้อมชนเหล่านั้นที่พระองค์ทรงนอบน้อมอยู่ดังนี้ ฝ่ายกุลธิดาผู้เอาใจ ใส่อนุเคราะห์สามีโดยสถาน ๕ อย่างดังได้แสดงมาแล้วนั้น ก็ได้ชื่อว่าประพฤติธรรม ของภรรยา ย่อมจะได้ความสุข อันเกิดแต่ความยกย่องนับถือ ความซื่อตรง และ เมตตาปราณีของสามี และยังจะได้รับการยกย่องสรรเสริญของประชุมชนที่จะได้ผล ต่อไปในชาติหน้า

เมื่อสามีภรรยาต่างประพฤติธรรมของตนอยู่เช่นนี้ ก็จะอยู่ด้วยกันโดยมี ความสุข สมกับคำสรรเสริญว่า เทวดาอยู่ร่วมกับเทวดา ทั้งคู่มีธรรมเสมอกันต่างจะไม่มี ความกินแหนงแคลงใจ ในกันและกันในชาตินี้ หากจะมีความปรารถนาที่จะได้กัน อีกในชาติหน้า ก็คงสมปรารถนาไม่ต้องสงสัย สมด้วยพุทธภาษิตที่ตรัสแก่บิดามารดา ของนกุลมาณพ ความว่า ดูกรคบดีทั้งหลาย ถ้าคู่สามีภรรยาหวังที่จะเห็นกันในภวิสุ ธรรม(ปัจจุบัน) และที่จะพบกันในสัมปรายภพไซ้ไร ทั้งคู่พึงเป็นผู้มีศรัทธาเสมอกัน มี

ศีลธรรมกัน มีจาคะเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน เขาเหล่านั้นย่อมจะเห็นกันในทิฏฐิธรรม และย่อมจะพบกันในสัมปรายภพดังนี้คู่สามีภรรยา นั้น ชื่อว่าอยู่เป็นสุขตามโลกียวิสัย เป็นผลแห่งความประพฤติธรรมดังกล่าวมา สมด้วยสุภาสิตที่ตั้งเป็นกระทู้ข้างต้นว่า **ธมฺมจารี สุขํ เสติ** ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุขด้วยประการฉะนี้